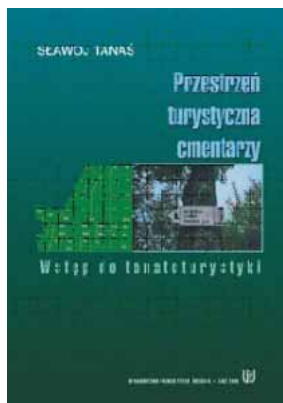

Recenzja

Karolina Buczkowska, AWF Poznań

Przestrzeń turystyczna cmentarzy. Wstęp do tanatoturystyki

Sławoj Tanaś
Wydawnictwo Uniwersytet Łódzki
Wydanie 2008 r.
ISBN: 978-83-7525-193-7
Format: 16,5x24,0 cm,
215 stron
Oprawa: Miękka

Przedmiotem niniejszej recenzji jest wydana w 2008 r. książka dr Sławoja Tanasia dotycząca tanatoturystyki, które to hasło nadal jeszcze dla wielu osób – także turystów – brzmi bardzo tajemniczo. Tanatoturystyka (z gr. thanatos – śmierć) to nic innego jak podróże, które polegają na odwiedzaniu miejsc związanych z różnymi aspektami i przestrzeniami śmierci.

Tanatoturystyka obejmuje m.in. wyjazdy turystów na pola bitew, do miejsc zbiorowych śmierci (do których doszło w wyniku wojen, katastrof, zamachów, wypadków, kataklizmów) i do miejsc indywidualnej śmierci znanych osób – często upamiętnionych tablicami lub pomnikami, do muzeów o takiej tematyce (np. muzeów tortur średniowiecznych). Turyści, którzy interesują się sztuką, często podróżują do miejsc, w których znajdują się dzieła związane z tworzeniem i dekoracją grobowców i płyt nagrobnych, pod którymi nierzadko podpisali się w przeszłości wybitni architekci, rzeźbiarze i malarze. Szczególną odmianą tanatoturystyki jest turystyka nekropolijna, która wiąże się z wyjazdami do miejsc pochówków: cmentarzy, mauzoleów, piramid, katakumb, leśnych mogił, kościołów (zawierających zazwyczaj groby osób zasłużonych i innych wybitnych postaci), symbolicznych grobów-pomników itp.

Tanatoturystyka zajmuje ważne miejsce w typologii form turystyki kulturowej, ponieważ z jednej strony ściśle wiąże się z turystyką chronionego dziedzictwa oraz turystyką religijną i pielgrzymkową, a z drugiej coraz częściej wpisuje się w zjawisko turystyki „pop-kulturowej”.

Zanim dokonam omówienia i oceny książki, która jest przedmiotem niniejszej recenzji, a której autor skupia się na jednym z najważniejszych aspektów tanatoturystyki, czyli cmentarzach, scharakteryzuję ją, korzystając z opisu księgarni wydawcy: Uniwersytetu Łódzkiego.

„Cmentarz nie był dotąd w Polsce przedmiotem studiów geograficznych [autor jest geografem turystyki – przy. K. B.], w których ujmowany byłby w sposób kompleksowy w zakresie proponowanym przez autora. W związku z rosnącym w Polsce zainteresowaniem cmentarzami podjęto próbę zbadania roli i rangi cmentarzy w kontekście zainteresowań turystycznych i rekreacyjnych. Istotą badań było również sprawdzenie, na ile cmentarze mogą kształtować przestrzeń turystyczną, która jest wyrazem różnorodnej aktywności turystycznej człowieka w przestrzeni geograficznej. (...) Książka skierowana jest do szerokiej grupy czytelników zainteresowanych znaczeniem cmentarzy i innych obiektów sepulkralnych w przestrzeni turystycznej.”

Jak zostało zauważone powyżej, książka dr Tanasia jest na polskim rynku pierwszą książką na temat znaczenia cmentarzy dla turystyki. Jednocześnie jest pierwszą pozycją z zakresu form turystyki kulturowej. Ma to znaczenie tym większe, że rok 2008 był tym, w którym po raz pierwszy ukazały się w Polsce zwarte pozycje naukowe poświęcone ściśle turystyce kulturowej (i to aż w liczbie 5), a monografia na temat form turystyki kulturowej to dzieło naukowców opublikowane w roku bieżącym [pod red. K. Buczkowskiej i A. Mikosa v. Rohrscheidta, także z opracowaniem dra Tanasia na temat tanatoturystyki].

Książka składa się z wprowadzenia (w którym autor bardzo szczegółowo prezentuje przedmiot, zakres i cele przeprowadzonych przez siebie badań; stawia też odpowiednie hipotezy badawcze, prezentuje problem badawczy w świetle literatury, przytacza potrzebną dla zrozumienia pracy terminologię a także omawia materiały źródłowe, metody badawcze i ich ocenę), dziewięciu rozdziałów, bibliografii oraz streszczenia w języku angielskim.

Zakres czasowy opracowania objął okres historyczny od pierwszych odkrytych i zbadanych form pochówku człowieka i organizacji przestrzeni sepulkralnej do współczesności (do 2006 r.). Zakres czasowy badań empirycznych objął lata 2004-2006.

Na treść poszczególnych rozdziałów składają się następujące treści: percepcja śmierci w kulturze Zachodu w ujęciu historycznym, analiza miejsca cmentarzy w przestrzeni geograficznej i turystycznej, charakterystyka i analiza przestrzeni sepulkralnej jako przestrzeni historyczno-krajoznawczej (z uwzględnieniem tak walorów kulturowych, jak i przyrodniczych). Niezwykle cenny jest rozdział dotyczący przestrzeni sepulkralnej Polski wraz z wynikami inwentaryzacji krajoznawczej zabytkowych cmentarzy i innych obiektów sepulkralnych (grobowców, krypt i kaplic grobowych, miejsc masowej śmierci i zbiorowych mogił, muzeów, wystaw i wydarzeń itd.). Kolejne rozdziały dotyczą m.in. znaczenia funkcji turystycznych przestrzeni sepulkralnej w kształtowaniu przestrzeni turystycznej oraz modelu rozwoju funkcji turystycznej cmentarza. Za bardzo ważny uważam też rozdział zatytułowany *Motywy ruchu turystycznego w przestrzeni sepulkralnej*, w którym dr Tanaś zwraca uwagę na takie motywy jak: motyw tożsamości, empatii, wiary, pamięci (grupa sacrum) oraz motywy poznania, ciekawości, emocji, rozrywki (grupa profanum). Szczegółowo analizuje motywy religijny, prezentując go w oparciu o tradycje najważniejszych religii: chrześcijaństwa, islamu i judaizmu, motyw poznawczy i motyw terapeutyczno-regeneracyjny (rekreacyjny). W tym rozdziale znalazło się też miejsce na zdefiniowanie i scharakteryzowanie istoty tanatoturystyki oraz krótki opis turystyki sentymentalnej. Tutaj także autor zawarł dość istotne dla takiego opracowania studium przypadku dotyczące wizyt na cmentarzach w dniu Wszystkich Świętych, zastanawiając się m.in. czy w tym dniu obserwować można na cmentarzach także migrację turystyczną – kwestia ta interesuje od dawna wielu badaczy w zakresie turystyki. Wyniki przeprowadzonych przez autora książki (we współpracy z Centrum Badań Opinii Społecznej) badań empirycznych metodą bezpośredniego wywiadu ankietarskiego na reprezentatywnej grupie ponad 900 Polaków zaprezentowane zostały z kolei w rozdziale pt. *Przestrzeń sepulkralna jako przestrzeń zainteresowań turysty*. Ważne jest zdanie, którym autor zamyka rozdział – brzmi ono bowiem: „Wiele nekropolii jest celem wycieczek, wiele z nich jest promowana jako atrakcja turystyczna. Zadaniem sektora obsługującego ruch turystyczny jest więc ukierunkowanie percepcji turystów na odpowiednią interpretację miejsca.”

Książkę zamyka imponujący spis bibliograficzny, obejmujący 289 pozycji, zawierający w znacznej mierze pozycje zagraniczne w języku angielskim.

Publikację wzbogacają także tabele z danymi statystycznymi, diagramy, mapy i zdjęcia.

Przed opublikowaniem dzieła, *Wstęp do tanatoturystyki* otrzymał pozytywną recenzję prof. Antoniego Jackowskiego, który jest wybitnym specjalistą w zakresie turystyki pielgrzymkowej i religijnej w Polsce, co jest już wystarczającym gwarantem wartości treści prezentowanych przez dra Tanasia. Po przeczytaniu publikacji autorka recenzji odczuwa niedosyt w jednej właściwie kwestii: zbyt skrótowego potraktowania podrozdziału na temat

tanatoturystyki, która jest zagadnieniem tak nowym i słabo znanym w Polsce, że wymagałaby obszerniejszego omówienia w pierwszej tego typu pozycji na naszym rynku.

W drugiej części tytułu *książki (Wstęp do tanatoturystyki)* autor zaznaczył jednak, że tym razem jest to wstęp do tej formy turystyki. Pozostaje więc liczyć na szybkie, równie udane i rzetelne, jak to mieliśmy w przypadku *Przestrzeni turystycznej cmentarzy*, „rozwińcie” zagadnienia.